

14 INTELLIGENS

14.1 Intelligensen esoteriskt betraktad

¹Förstajaget (människan) förvärvar intelligens, andrajaget enhet som sin väsentliga kapacitet.

²Andrajagets tre huvudslag av medvetenhet har man kallat ”intelligens” (47:1-3), ”enhet” (46:1-7) och ”vilja” (45:4-7). Dessa beteckningar är analogier med mänskliga förmågor och blir missvisande, ifall de tas bokstavligt. Det saknas ännu allmänt begripliga beteckningar, eftersom dessa slag av medvetenhet och energi ligger bortom mänsklig erfarenhet. I sin högsta potens innebär ”intelligens” (47:1) suverän förståelse för alla objektiva materiella företeelser inom de tre mänskliga världarna (47–49).

³Att intelligens är möjlig att uppfatta i de två lägsta världarna, beror på närvaron av mentalatomer även i lägsta materia (fysiska atomer).

⁴Tredje departementet är intelligensdepartementet. Det har till uppgift att utveckla mänskliga mentalmedvetenheten till självständigt tänkande och sunt förnuft. Det är därför det uppdelar sig i de fyra departementen 4–7, som har samma uppgift: att hjälpa de olika typerna i människoriket fram på det för dem enklaste sättet.

⁵I esoteriken studeras intelligensen enligt den grundläggande esoteriska princip som handlar om att vi alltid skall se på tingen ovanifrån snarare än underifrån, från det högre snarare än från det lägre, från målet snarare än från begynnelsen, och värdera det lägre såsom intressant endast i egenskap av att utgöra den kontrast mot det högre som kan hjälpa oss att bättre förstå detta högre. Beteckningen ”högre intelligens” kan i detta studium avse först den högre mentalitet som kan fungera fritt också från det högre emotionala (48:3 och 48:2), alltså perspektivtänkandet (47:5) och systemtänkandet (47:4). Det är denna högre intelligens, som kan förstå esoterik, därför att den når kontakt, om än svag, med det kausala. En ännu högre intelligens är naturligtvis den kausala (från 47:3 till 47:2 och från 47:2 till 47:1).

14.2 Intelligensens redskap kortfattat beskrivna

¹Begripande är resultat av reflexion. Förståelse är omedelbar uppfattning på grund av återinring av slutförd bearbetning av ett visst ämnesområde. Den enfaldigaste kan sluta från orsak till verkan. För att kunna sluta från verkan till orsak måste människan äga omdömesförmåga. Omdömesförmågan förutsätter sakkunskap och erfarenhet, förmåga av analys och syntes och är begränsad till ett visst sakområde. Omdömesförmåga på ett sakområde medför inte automatiskt omdömesförmåga på ett annat. Inom sitt område kan god omdömesförmåga rätt bedöma fakta, sätta in fakta i riktiga sammanhang, skilja på fakta och fiktion, på blind tro och den kritiska uppfattning som ifrågasätter huruvida tillräckliga fakta föreligger för antagande tills vidare. Okunnighet är brist på sakkunskap. Analys är studium av detaljerna, de enskilda fakta, och värdering av dessa efter inbördes betydenhet. Efter slutförande av analys vidtar syntes, som är sammanställning av detaljerna, fakta, till principer och system. ”Syntes” utan föregående analys, utan inhämtande av tillräckliga fakta, är det vanligaste av allt och kan den okunnigaste utföra, men den ”syntesens” kvalitet och användbarhet blir då därefter. Fakta, begrepp och principer är absoluta, tagna var för sig. Men de får relativ betydelse, när de sätts in i relationer till andra i riktiga system. Begrepp är nödvändiga för begripande. Principer är nödvändiga för översikt av begrepp, såsom sammanfattningar av begrepp. Princip är generalisering av renodlade fall, som sällan förekommer i verkligheten. Det fordras i allmänhet många varandra modifierande principer för ett riktigt omdöme.

14.3 *Tänkande och intelligens*

¹Tänkande är en förmåga som måste förvärfvas som alla andra. I hemmet och i skolan lär vi oss tänka inom vissa begränsade erfarenhetsområden. Men när vi kommer utanför dessa, tänker vi så gott som alltid fel. Ifall vi saknar alla de fakta som fordras för slutgiltigt bedömande av varje särskilt fall, så tänker vi fel. Filosofins historia borde ha lärt oss hur svårt det är att tänka och ännu svårare att tänka rätt. Den borde lärt åtminstone filosoferna att det fordras kunskap för att kunna tänka. Annars fantiserar man bara, vilket är företeelser i emotionelhöljet. Det mentala kräver exakthet.

²Man måste skilja mellan intelligens, vetande, kunskap och visdom. Intelligens är mentala förmågor: slutledningstänkande, princip-tänkande, perspektivtänkande, systemtänkande och kausalt idé-tänkande. Vetande är tankens samlande av uppgifter om något visst område, uppgifter som inte behöver alla vara sanna, utan kan vara dels fakta, dels fiktioner. Kunskap däremot är esoteriskt sett idel fakta, överensstämmande med verkligheten. Visdom är förmåga av tillämpning, skicklighet i handling.

³Det människor vanligen kallar "intelligens" är inte renodlat mentalt tänkande utan fantasi, förening av emotionellt och mentalt, indiernas kama-manas. De intelligentia inbillar sig äga omdömesförmåga, vilket just alltid varit mänsklighetens enorma misstag. Egentligen är de suveräna endast i lägsta mentala (47:7), ty så föga utvecklad är mentalmedvetenheten att snabb aktivitet inom detta lägsta område betraktas såsom "begåvning". Det groteska ligger i att lägsta slag av reflexionsförmåga (den att kunna tänka alls) uppfattas såsom riktig eller ofelbar. Så snart någon höjer sig över hopen, är han ett "geni". Mänskligheten har nått fram till självbesinning, när den insett hur oerhört begränsad den är i mentalt hänseende och att den inte förmår fälla riktiga omdömen om verkligheten.

⁴Generalisering, sammanfattning av många likartade företeelser, är ett av de första exemplen på hur individens begynnande reflexionsförmåga tillgodogör sig erfarenhet. Den livsokunnige har till att börja med alltför lätt att dra dylika slutsatser, vilket de bevingade talesätten och nedärvda ordspråken vittnar om. De absolutifieras så lätt och verkar därmed idiotiserande.

⁵Den skarpsinnighet, som de stora filosofijättarnas logikkvarn presterar, verkar på den begripande rent överväldigande, att det inte är märkvärdigt att deras lärjungar faller till föga för maskineriet. Esoterikern kan sällan mäta sig i skarpsinnighet med dessa mentala rakknivar. Esoterikern är inte eller behöver i varje fall icke vara skarpsinnig alls, ty skarpsinnighet är suveränitet i princip-tänkande. Han löser inte problemen, utan han får lösningen till skänks genom nya fakta. Skarpsinnigheten finner inte vägen till perspektivmedvetenheten, vars förutsättning är användandet av sunt förnuft och krav på vidgad horisont och överblick. Det gäller att inte fastna i någon konstruktion, aldrig anse någon sådan definitiv, inte godtaga dogmer utan alltid gå vidare. Skarpsinnigheten fixerar och låser fast. Perspektiv går runt och finner allt fler synpunkter. Skarpsinnigheten är typisk förmåga hos femte departementet. Perspektivet förvärfvas lättast i tredje departementet.

⁶Den esoteriska logiken lär att analys aldrig ger syntes. De lärde kan i hur många konferenser som helst analysera en sak i "oändlighet" och aldrig komma ur fläcken. Och så är det därför att syntes esoteriskt sett tillhör en högre mental nivå, och en dylik nås endast genom idé från idévärlden. En verklig, esoterisk syntes är antingen en kausal eller essential intuition. De vanliga s.k. synteserna antingen erhålls genom eliminering eller är gammal "vishet", som ligger latent i det undermedvetna och gör inte skäl för att kallas syntes.

⁷Man kan få något liknande syntes genom att lyfta hela problemet upp på ett högre plan, upp i perspektivtänkandet.

⁸Den mest överlägsna intelligens och omdömesförmåga, man kan träffa på hos exoteristen, visar sig i intresset för alla slags verklighetsproblem med förståelse för att alla exoteriska lösningar är förmodanden och aldrig kan ge absolut visshet, hur geniala de än må förefalla. Kun-

skapen om verkligheten förblir (frånsett fysiska världen) oåtkomlig för exoteristerna. Överfysiska problemen är naturligtvis inga problem för femte naturrikets individer, och deras grundsyn har meddelats av Pytagoras i den hemliga kunskapsorden han grundade.

⁹Till de överfysiska problemen hör de tre aspekterna med materiens, rörelsens och medvetenhetens natur. Dessa kan vetenskapen aldrig lösa. Deras lösning fordrar förmåga av enhetsmedvetenhet (46 och högre), och denna förvärfas ej i fjärde naturriket.

14.4 Lägre intelligens (47:7 och 47:6)

¹Mänskliga intelligensen består på lägre nivåer eller som resultat av felande skolning i att försöka uppfatta vad andra sagt för att kunna säga efter. Över 99 procent av härskande uppfattningar är mer eller mindre defekta, beroende på att alltför få fakta förelegat.

²Den lägre intelligens, som brukas av civilisationstadiets intelligentia, är 47:6, princip-tänkandet. Detta tänkande är inte rationellt utan snarare rationaliserande, intellektualiserar emotionala förvisningar. Betecknande för denna intelligentia, som civilisationsindividen ser upp till som auktoritet, är dess fientlighet mot överfysisk kunskap och erfarenhet i allmänhet och esoterik i synnerhet. Ett annat kännetecken är dess "galenskap" (i esoterisk bemärkelse), alltså dess benägenhet att jaga efter, samla på sig formativa "ideer". Hithörande intellektuella är vanligen försvurna åt någon idiologi (obs! ej ideologi), som är full av sådana formativa "ideer" med ringa verklighetsvärde. En dylik idiologi går typiskt tvärt emot sunt förnuft, objektiva rön och hävdvunnen mänsklig erfarenhet och kan därför inte försvaras med vanliga, rationella argument. Alltför ofta tillgriper dess förfäktare tvångsmedel mot olikttänkande.

³Marxismen var en dylik tvångsidiologi, som nu synes vara på väg ut ur historien. I dess ställe har vi fått andra, såsom till exempel propagandan för tron på den s.k. Förintelsen, genusteori (påståendet att könet är en social konstruktion) och framställandet av homosexualitet såsom normal företeelse (med eller utan s.k. queerteori). I många västliga länder har statsmakten ställt sig bakom dessa idiologier, stöder dem genom det offentliga undervisningssystemet och tvingar med olika sanktionsmedel olikttänkande till underkastelse och forskare att producera "rön" som "vetenskapligt bekräftar" de politiskt påbjudna "sanningarna" och att tuga om fakta som vederlägger dem. Dyliga tvångsidiologier hör till den kulturradikalism som planethierarkin anger såsom ett av de allvarligaste hindren för sitt planerade återframträdande.

⁴De traditionella religionerna, såsom kristendomen, islam, buddhismen och hinduismen anges i detta hänseende icke såsom problem, då de dels står för en allmänmänsklig normalitet, byggd på mänsklighetens samlade livserfarenhet, dels ger människorna någon uppfattning om högre verklighet och livets fortsättning, dels är förenliga med något slags esoterism och rent av rymmer dyliga traditioner – kristendomen dock minst.

⁵Lägre slags intelligens är bunden till eller uppfattar så gott som endast kvantitativa förhållanden, bedömer företeelserna efter dessa och orienterar sig själv enligt dessa. Högre slags intelligens däremot iakttar särskilt de kvalitativa förhållandena. Bedömningen av till exempel olika mänskliga grupperns inflytande kan därför utfalla helt olika allt efter vilket slags intelligens som gör bedömningen. Den kvantitativa intelligensen synes ha svårt inse att också relativt sett små grupper, hörande till ett betydligt större kollektiv, kan mycket aktivt, enhetligt och målmedvetet uttrycka kollektivets kvaliteter, medan kollektivet självt till största delen är passivt eller splittrat. Den kvantitativa intelligensen har svårt att uppfatta de kvalitativa sambanden mellan de små grupperna och det större kollektivet. I synnerhet gäller detta, om de små grupperna uttrycker det större kollektivets kvaliteter på ett nytt sätt, mer utvecklat eller mer intensivt.

⁶När intelligensen når gränsen för princip-tänkandet (47:6) men inte förmår gå därutöver, tar fantasin överhand över tänkandet. Då hemfaller tänkaren också vanligen åt mystik och subjektivism, eftersom det lägre mentala inte kan behärska det högre emotionala (48:3 och 48:2), vilka är mystikens regioner. Exempel på denna princip-tänkandets övergång i mystik finner vi

hos vissa moderna fysiker, som lanserat hypoteser om verkligheten, vilka strider mot sunt förnuft och objektivitetens princip samt är uttalat subjektivistiska à la Kants ”verkligheten anpassar sig efter våra begrepp”.

14.5 Emotionaliseringen av begrepp

¹Ett stort problem är emotionaliseringen av begrepp. Att ett begrepp emotionaliserats innebär att individen eller kollektivet inte förmått uppfatta det till ett visst ord hörande tankeinnehållet utan ersatt detta med en dominerande positiv eller negativ känsla, som fortsättningsvis knyts till ordet. Många ord, exempelvis i politikens vokabulär, väcker hos många människor övervägande emotionala associationer – positiva eller negativa – och när de sedan själva använder orden, uttrycker de framför allt sina personliga känslor förbundna med dem. Ordet ”demokrati” må tjäna som exempel. Det betyder ursprungligen och rätteligen inget annat än folkstyre, majoritetens val uttryckt i representativa församlingar. Numera gör sig i västvärlden en tendens allt mer gällande att emotionalisera och subjektivisera begreppet, så att man anser det inte längre bestämt av det objektiva folkmaktskriteriet utan i stället av vissa subjektivt och godtyckligt utsedda ”värden”, som kallas ”demokratiska”. Därefter kan man godtyckligt avvisa valresultat, som erhållits med klar majoritet i mönstergillt genomförda demokratiska val. Alltså: folket var ”odemokratiskt” och ”valde fel”. Den bättrevetande makteliten önskar sig väl då ett annat folk.

²Emotionaliseringen av många viktiga begrepp är så mäktig, därför att den är en kollektiv process hos stora människomassor på emotionalstadiet, vilka lätt manipuleras av slipade opinionsbildare på en något högre intelligensnivå. Processen har en stor suggestiv kraft, så att också mentalisten eller den som strävar att vara en sådan ofta behöver i sitt eget tänkande bjuda ett aktivt motstånd mot dessa ”allmänna opinionens dåliga suggestioner”. I alla de frågor, där vi inte själva aktivt undersökt saken och bildat oss ett självständigt omdöme, riskerar vi att vara en del av den icke-tänkande, lätt styrda, lätt manipulerade massan.

³Det är bättre att i en viss fråga självaktivt avstå från att ha en uppfattning alls än att utan undersökning acceptera allmänna opinionens (eller snarare dess ledares) åsikt. Annars är en god början till en mera kritisk inställning att fråga sig, liksom romaren Lucius Cassius, ”cui bono?”, alltså: vem eller vilka har gagn av att vi tar ställning för eller emot en viss sak?

⁴På emotionalstadiet är det ingen skillnad mellan analys och kritik. Känslan är antingen attraherande eller repellerande och omöjliggör opersonlig analys. Sådan är möjlig först på mentalstadiet. Det är lätt att konstatera att mental analys alltid av emotionalister uppfattas emotionalt och att denna deras uppfattning därmed sjunker ner i den allmänna omdömeslösheten.

⁵Frigörandet av begreppen från emotionaliseringen sammanhänger esoteriskt (objektivt) sett med frigörandet av mentalhöljet från sammanvävnaden med emotionalhöljet och mentalhöljets till följd därav närmare anknytning till kausalhöljet, ett led i den process som kallas ”byggandet av antahkarana”.

14.6 Intelligensens utveckling

¹Man förväxlar ofta vetenskapliga upptäckter och tekniskt framåtskridande med intelligensutveckling. Men de har intet gemensamt. De otaliga upptäckter, naturvetenskapen och dess tekniska avläggare gjort, alltsedan Galilei förenade naturforskning (konstaterande av fakta) med experiment och matematisk metod, har ständigt ökat vår kunskap om fysiska materiella verkligheten. Undan för undan har forskningen befriat oss från de fiktioner och vidskepligheter som nedärvts från fäderna, vidgat horisonten och utvecklats verklighetssinnet. Men förstågan av slutledning och begreppsmässigt begripande är densamma. Man begriper inte bättre men väl på ett helt annat sätt, nämligen i överensstämmelse med det utforskade. En ständigt fördjupad insikt om tillvarons absoluta lagenlighet börjar göra sig gällande. Utan lagenlighet

vore forskning uppenbart nonsens. Man börjar inse att okunnighet beror på ovetskap om lagarna eller konstantrelationerna.

²Liksom civilisationsstadiet medför intellektualisering av barbarstadiets emotionalitet, så medför humanitetsstadiet intellektualisering av kulturstadiets emotionalitet. Intellektualiseringen innebär att intelligensfattiga känslan blir allt förnuftigare och efterhand övergår i eller ersätts av fantasin och denna av klara ideer. Intellektualiseringen sker samtidigt med att mentalmedvetenheten blir självaktiv och mentalthöljet frigör sig från beroendet av och sammanvävnaden med emotionalhöljet. Processen börjar med aktiveringen av femte molekyllaget (47:5). När de högre skikten i denna materia aktiveras, kan även mentalthöljet hjälpa till med att aktivera kausalhöljet. Innan dess har det mentals bidrag här till varit inskränkt till de svaga impulserna vid slutet av personlighetens tillvaro i mentalvärlden efter ”döden”, då livserfarenheten sublimerats till kausalideer, som kunnat upptagas av det kausala. Numera dubbla påverkan gör kausalmedvetenheten snart självaktiv. En följd härav är att kausalideerna blir allt lättare tillgängliga för mentalmedvetenheten, inspiration och vision för emotionalmedvetenheten.

³Ifall det högre emotionala utvecklas enbart genom odling av hängivenhetens intensiva längtan efter, strävan att uppgå i essentiala enheten, blir mentalaktiveringen åsidosatt. Mystikern förblir mentalt outvecklad. På detta beror det infantila, förnuftsmässigt hjälplösa draget hos de flesta mystiker. De förefaller outvecklade och blir också totalt felbedömda av den alltid förmätna okunnigheten. Men den mystiker, som lyckats i sina försök, har utvecklat en förståelse, som icke behöver begripandet och i livshänseende är ojämförligt överlägsen största mentala geni. Det högre förblir ”esoteriskt” för det lägre. Förståelse förutsätter dels aktivering av erforderligt medvetenhetsområde, dels såväl kvalitativt som kvantitativt motsvarande latent erfarenhet. Saknas förståelse, finns alltid risk för missförstånd även av dem som klart begripit.

14.7 Högre intelligens (47:5 och högre)

¹Steget från princip tänkande (47:6) till perspektivtänkande (47:5) är mycket större än det från slutledningstänkande (47:7) till princip tänkande, emedan de två lägre slagen av tänkande båda hör till det lägre, emotionalt mentala, medan perspektivtänkande hör till det högre mentala, vars erövring förutsätter kontroll också av det högre emotionala.

²I godtagandet av sanningar kan olika intelligensnivåer urskiljas: från den nivå, som kännetecknas av anammandet av allt som sägs, till den nivå, där den högsta kritiska förmågan övas. Kritik betyder i detta sammanhang bedömning, omdömesförmåga.

³Högre intelligens eftersträvar och genomför begreppsklarhet. Den har insett att ”om varje begrepp är ett litet moln, blir tänkandet med dessa begrepp blott ett större moln”. En viktig del i detta arbete är också insikten att ”klarheten inte är allt”. Äldre tiders tänkare såg i klarheten ett sanningsbevis. Esoterisk logik lär däremot att klarheten i sig inte har något direkt samband med sanning eller verklighet. Fiktioner kan formuleras med tankar av höggradig klarhet och därmed förleda många intellektuella. Verklighetsideer kan i början uppfattas dunkelt och formuleras oklart. Däremot gäller att mänskligt tänkande, när det väl fullt utvecklats, kan klart begripa allt slags verklighet i människans världar och därför bör återge denna med klart formulerade begrepp, också för att motverka fiktioners och illusioners utbredning.

⁴Högre intelligens är skapande tankekraft, förmåga att tänka nytt, tänka framtidens tankar, formulera sanningar, som endast en verklig intellektuell elit ännu kan fatta. Lägre intelligens idisslar det gamla, ohållbara, redan vederlagda i blott nya former.

⁵Där lägre intelligens oftast är bunden av formen, materiaspekten och det fysiska uttrycket, förmår högre intelligens att skåda utöver formen, till medvetenhets- och rörelsespekterna. Därmed kan den ställa och kanske också besvara frågor om motiv, avsikter, ändamål, funktioner snarare än former. Däri ingår förståelsen för att individer och grupper inte har oföränderliga ”väsenden” utan snarare uttrycker mer eller mindre föränderliga egenskaper. Sam-

manblandningen av objektivt existerande individer och grupper med subjektiva begrepp om oföränderliga "väsenden" är ett särskilt exempel på den allmänna subjektivism som föreligger i att sammanblanda objektiv verklighet med subjektiva begrepp.

⁶Ju högre intelligens, desto djupare intresse och förståelse för rörelse- eller viljeaspekten. Däri ingår en djupnande förståelse för hur förändringens lag råder över all verklighet. Också denna förståelse motverkar den lägre intelligensens subjektivistiska tro på oföränderliga "väsenden". Den lägre intelligensens statiska, "i tiden stelnade" begrepp ersätts med dynamiska, i vilka ingår åtminstone någon tanke om förändringen, dennas riktning och styrka. Denna tidsaspekt bör finnas med också i det som uppfattas såsom ögonblickligt, liksom i matematiken varje punkt på funktionskurvan har en derivata (tolkad såsom förändringens riktning just där), denna i sin tur en derivata (förändringens grad av förändring, hela kurvans lutning) och så vidare.

⁷En av den utvecklade intelligensens viktigaste funktioner är att vara ett redskap, som ett mer medvetet jag använder för att eliminera begränsningar i det egna tänkandet, alltså självkritik riktat mot felaktiga slutsatser, primitiva konstruktioner, formativt tänkande. Det mer medvetna urskiljer därmed det mindre medvetna, idkar icke-identifiering gentemot det, avskiljer sig från detta såsom varande ett icke-jag. Detta är samma slags funktion som det mer medvetna jaget brukar, när det avidentifierar sig från negativa känslor. Här handlar det i stället om att avidentifiera sig från lägre slags, onödigt begränsande tankar.

⁸Den utvecklade intelligensen däremot är identifierad med sina felaktiga slutsatser, primitiva konstruktioner, sitt formativa tänkande, och denna identifiering visar sig i ovilja att medge felet, rent av rättfärdigande och urskuldande av dem. Allt detta bottnar i det emotionalas övertag över det lägre mentala och detta lägre mentalas icke-kontakt med det kausala. Den personliga prestige, som också kan visa sig i detta, är bara en annan yttring av starka identifieringar, vilka i sin tur visar att tanken inte frigjort sig från bundenheten vid det emotionala.

⁹"Det negativa omdömet är mentalitetens höjdpunkt." Att det är så viktigt för oss att kunna säga vad något inte är, beror på att vi är människor, förstajag, och som sådana sällan äger säker, positiv sanning eller verklig kunskap. Positiv sanning, kunskap, finns i överflöd först hos andrajaget. För förstajaget är det oftast mycket svårt nå fram till sanningen men betydligt lättare att urskilja och avskilja lögnen. Det är en naturlig, mänsklig drift hos oss att hellre söka positiva förvissningar än att begrunda negativa tvivelaktigheter. Men "genom att tvivla kommer vi fram till sanningen." Genom att metodiskt och systematiskt eliminera det ohållbara gör vi oss steg för steg beredda att taga emot det hållbara. Esoteriken skall i själva verket vara det sista man undersöker, sedan man granskat och eliminerat allt det andra. Förfarandet liknar teknikerns systematiska felsökning. "Intellectuell teknisk felsökning" kunde vara namnet på femte departementets särskilda väg till sanningen eller kunskapen om verkligheten.

14.8 Logksamvetet

¹Hos mentalisten finns något man kunde kalla för "logksamvetet". Detta hindrar honom från att godtaga någonting, som han med sin reflektionsförmåga, sitt sunda förnuft och sin vetenskap om fakta inte kan understödja. För den som vandrar den esoteriska vägen, är det av yttersta vikt att odla och vårda detta logksamvete, att inte godtaga något som man inser vara lögn. Aspiranter och lärjungar söker uppnå sanningen eller kunskapen om verkligheten, och hur skall de ha framgång i detta sökande, om de samtidigt godtar lögn? Det är viktigt inse att man genom godtagandet av lögn försvarar eller rent omöjliggör förbindelsen med högre medvetenhet, den kausala och essentiala. Det yttre måste svara mot det inre, varför det inte heller går an att reservera sig endast i det inre, medan man i det yttre håller med de "rådande makterna". Också i denna sak måste vardande eller redan vordna lärjungar odla modets dygd: tala och rädda sin själ eller i nödfall tala, men avgjort aldrig tala emot eget bättre vetande bara för att vara den orättfärdiga makten till lags och slippa tillfälligt obehag.

14.9 Självakttagelse, självkritik, självmedvetenhet

¹En viktig sida av högre intelligens är förmågan av självakttagelse och självkritik. Detta är något som förstås ganska allmänt. Människor, som glatt pladdrar på om sig och sitt utan tanke på hur de avslöjar sin dumhet, taktlöshet, sina dåliga egenskaper, uppfattas ofta som ”pin-samma” av sin omgivning; till exempel av intelligenta barn som skäms för föräldrarnas ”grodor”.

²Enkelt uttryckt: Den som ibland iakttar sig själv är intelligentare än den som aldrig iakttar sig själv. Den som ofta iakttar sig själv är intelligentare än den som sällan iakttar sig själv. Den som alltid målmedvetet, ändamålsenligt iakttar sig själv är intelligentare än den som sporadiskt, slumpmässigt iakttar sig själv.

³Att vara målmedveten i självakttagelsen betyder för det första att man alltid är varse, aldrig glömmet att man gör intryck på andra i allt man säger och gör, allt man inte säger och inte gör, för det andra att vissa tillfällen eller möten är så mycket viktigare än andra och att det då gäller att göra bästa möjliga intryck. Att vara ändamålsenlig i självakttagelsen betyder att man faktiskt iakttar sig själv, när det är nödvändigt och viktigt och förmår använda denna högre grad av uppmärksamhet och medvetenhet för att nå de mål man uppställt för sig.

⁴Självkritik är ett naturligt resultat av självakttagelsen. Ty i samma mån som man iakttar sitt eget beteende, frigör man sig från identifiering med detta. Man kan nämligen inte vara det man iakttar, inte identifiera sig med det iakttagna, ty det iakttagna blir ett yttre eller inre föremål, och iakttagare och föremål kan icke vara identiska. Detta för med sig möjligheten att bedöma, värdera och kritisera dessa inre föremål, som den icke självakttagande människan måste identifiera med sig själv och därvid bruka sådana uttryck som ”jag blev arg”, ”jag är irriterad”, ”jag kan inte med honom” och så vidare. Att bedöma, värdera och kritisera företeelser betyder att individen klassar dessa i bättre och sämre i förhållande till de mål han eftersträvar: ”Gynnar det mina individuella mål, min grups mål, skolans mål att jag ger efter för den impulsen, är identifierad med den känslan?”

⁵All denna inre aktivitet av självreflektion, självakttagande kan med insiktsfullt förfarande fås att övergå i tillstånd av självmedvetenhet. Förståelsen av självmedvetenhetens natur och oerhörda betydelse för individens och gruppens medvetenhetsutveckling beror på intelligens av ett särskilt slag, som ligger kausalmedvetenheten nära. Det finns högintelligenta som saknar denna förståelse och inte ens kan förvärva den. Men de som har förståelsen, uppvisar denna i lägre och högre grader, vilka beror på denna särskilda intelligens, som egentligen är kausalmedvetenhetens första förutsättning.

14.10 Intelligens i förståelsen av esoterik

¹Det är en process i flera steg att erövra nya områden för högre intelligens. Sju steg kan vanligen urskiljas: 1) Lärjungen finner något visst ”högre” (något ur esoterisk verklighet) ofattbart eller missförstår det. 2) Han kan med möda begripa de enklare aspekterna av detta högre tillfälligtvis, när läraren visar honom det med tydliga exempel. Men efteråt, när lärarens magnetiska påverkan upphört, är begripandet som bortblåst. 3) Han kan genom lärarens upp-
prepning och egen reflektion lära in dessa enklare aspekter, så att han minns dem också i frånvaro av läraren och dennes magnetiska stimulans. Det är dock alltså begripande utan djupare förståelse. 4) Han kan lära sig begripa ytterligare några, mer omfattande aspekter av det högre och genom reflektion minnas dem. 5) Han kan först under lärarens ledning och sedan genom egen reflektion göra jämförelser mellan dessa olika aspekter av det högre, därav draga allmänna slutsatser och se övergripande mönster. Nu har han på allvar inträtt på självaktivitetens stadium. 6) Under denna process vaknar som först förståelsen. 7) Han kan göra egna iakttagelser och därav draga korrekta slutsatser. Det högre intelligensområdet är nu fullt självaktivt vad gäller just denna sak. Den beskrivna processen behöver sedan upprepas med andra saker, men med tiden går det fortare och blir det enklare, allt eftersom den allmänna

förståelsen vaknar.

²Det enklaste, närmast liggande, egentligen självklara är det svåraste att finna. Det har man ännu inte begripit. Människor får veta att treenigheten materia, rörelse och medvetenhet är tillvarons grundfaktorer, varpå de kan säga: ”Jamen, det är ju så självklart att det inte ens behöver sägas!” Ett dylikt yttrande visar att man är aningslös om intellektets stora brister ifråga om uppfattningen av verkligheten. Esoterikern får lära sig att all kunskap är självklar, är det enklaste av allt men att det är totalt omöjligt för vårt intellekt att utan förberedelse upptäcka den. Detta borde också ge mystikerna en tankeställare, dessa som tror att sanningen är ofattbar. Det är precis tvärtom. Sanningen är det mest självklara, och det är just därför den är oåtkomlig för förnuft av lägre slag.

³Det räcker inte att individen är intelligent för att han skall förstå esoterik, om han inte har en latent förståelse, ty kunskapen är återerinring, vilket Platon påpekade. Esoteriken kommer även såsom exoterisk företeelse att förbli esoterisk för dem som inte en gång varit invigda. Godtas den av andra, vilket torde bli fallet i allt större utsträckning, blir den en ny form av vidskepelse. Det är nödvändigt inse att det som avgör, om det är esoteriskt eller inte, inte är studiets eller förståelsens föremål utan kvaliteten av den medvetenhet som framkommer i studiet eller förståelsen. Om så icke vore fallet, skulle också en genomsnittlig newage-människas fantasi – till exempel om att nu genomleva sin sista inkarnation i människoriket och följaktligen ha icke endast full kausalmedvetenhet utan även begynnande 46-medvetenhet – vara esoterisk insikt. Självbedrägeri i esoteriska studier är mer självbedrägeri än esoterik. Okritisk tro har ingenting med esoterik att göra, och allraminst tron på egen förträfflighet.

14.11 Intelligens i sökandet efter livets mening

¹De flesta sökare är emotionala och inte mentala. De fastnar för en lära eller ett system som tilltalar känslor och önsketänkandet, inte förnuftet och intelligensen. Ofta är denna lära den första bästa de träffade på i sitt sökande, den som tillfredsställde dem, och de är sedan fast i den på sentimentala grunder. Om intelligensen dominerade, skulle de förfara helt annorlunda: börja med att undersöka alla förekommande läror, utan att fastna för någon av dem, jämföra dem ifråga om inre kvaliteter: hur bra eller dåligt de förklarar livsproblemen, hur många fakta de innehåller och hur viktiga dessa fakta är, samt i vad mån de undersökta lärorna uppvisar inre motsägelser. Ifråga om motsägelser måste man dock gå varsamt fram: det finns motsägelser och ”motsägelser”. De sistnämnda är inte sådana utan kan förklaras med brister i terminologin, ofullständighet eller oskicklighet i formuleringen eller liknande. Den förstående och sakkunnige reparerar vid den egna läsningen sådana brister, liksom hjälper författaren att bättre formulera sin tanke. (Detta förfarande skall inte sammanblandas med somliga filosofi-historikers tilltag att söka bortförklara ”de stora tänkarnas” misstag med påståenden om ”vad de egentligen menade”.)

²Först efter en sådan grundlig undersökning skulle de välja en lära att studera på djupet och tillägna sig. Det är nämligen till stor del en sak för intelligensen att välja mellan överfysiska kunskapsläror. Därmed är inte sagt att intelligensen vore ensam tillräcklig för det slutgiltiga valet. Men den kan eliminera många ovärdiga kandidater, som borde ha utmönstrats vid första gallringen. Det är sådana system, som är alltför primitiva, därför att de inte ger erforderlig klarhet, inte ger tillfredsställande förklaring av livsfrågorna, inte ger förmåga att avgöra om nya påstådda fakta också är verkliga fakta.

14.12 Intelligens i närmandet till skolan

¹Liksom uppmärksamheten föreligger i fyra kvalitetsgrader – den lägsta (flackande eller obefintliga), den av föremålet dragna (emotionala fascinationen), den självbestämda och riktade (mentala koncentrationen) och den högsta, den samtidigt självbestämda, riktade och självmedvetna (i kontakt med det kausala) – så visar individer i sitt närmande till skolan eller lär-

jungaskapet motsvarande fyra kvalitetsgrader av intresse och hängivenhet. Dem som motsvarar lägsta graden kan bortses från: de har hamnat i skolan genom någon slumphändelse och förmås att lämna den genom någon annan slumphändelse. Den näst lägsta graden föreligger i början hos aspiranternas flertal; de drivs av sin "andliga hunger" och att stimuleras av undervisningen och kamratskapet men kan för kortare eller längre tid "känna sig mätta" och slappna i sitt intresse, vilket då tydligen är egocentriskt. De individer, som representerar de båda högre graderna, är de ihärdiga, disciplinerade, pålitliga och ansvarstagande. De har förutsättningarna för framgång på den esoteriska vägen. Det viktiga är emellertid inte vilken kategori man från början tillhör, utan hur allvarligt man arbetar på att nå närmast högre. I allt detta ser man olika kvalitetsgrader av intelligensen i arbete, och med dessa kvalitetsgrader menas graderna av dels det mentalas självständighet gentemot det emotionala, dels det mentalas kontakt med det kausala, dels det emotionalas kontakt med det essentiala.

²Det varnas för schablonmässig bedömning av individer, eftersom intelligensen yttrar sig olika hos de olika typerna. Hos typerna 1 och 7 är intelligensen mer inriktad på vilja och fysisk verksamhet, hos typerna 2 och 6 är den mer känslomässig och hos typerna 3 och 5 mer teoretisk och teknisk. Typ 4 kan delta i någon mån i alla manifestationssätten. Man kan vara intelligent utan att vara särskilt intellektuell, och man kan vara intellektuell utan att vara i esoterisk mening intelligent (ha någon medvetenhetsförbindelse med kausalhöljet).

14.13 Abstraktionsprocessen

¹Språkets betydelse för medvetandet, tänkandet och intelligensen kan knappast överskattas. Språk är tecken- eller symbolsystem, som människorna brukar för att meddela sig med varandra. Utan språk kan ingen kunskap eller erfarenhet överföras från den ena individen eller gruppen till den andra och från den ena generationen till den andra. Men språket brukas inte endast för tankeutbytet mellan människor utan även för tankeverksamheten inom en och samma människa: språket är ett verktyg för individens eftertanke, reflektion.

²Språket – alla språk – har till uppgift att tillhandahålla ord och system av regler för deras bruk. Till orden är begreppen knutna. Orden fasthåller begreppen, förankrar dem i det fysiska, och genom att orden är varandra olika kan människan skilja begreppen åt (hålla isär dem). Att skilja är att begripa, att begripa är att skilja. Att begripa, vad ord och begrepp är, börjar med att skilja dessa båda åt: ord är inte begrepp, begrepp är inte ord – men det finns en relation mellan ord och begrepp. Ordet är fenomenet: den fysiska manifestationen (ljudvibrationer, grupper av bokstäver etc.). Begreppet är numenet: den mentala manifestationen, det till ordet knutna tankeinnehållet, betydelsen. Det är med begreppen, som människan begriper. Ju fler och bättre begrepp en individ har och ju klarare han uppfattar dem, desto bättre begriper han också. En outvecklad människa har inte många begrepp, men hon kan ha många ord, som hon inte förstår rätt och därför måste bruka fel. Omvänt har en utvecklad människa fler begrepp än ord, eftersom hon gjort många iakttagelser i mental verklighet men likväl är hänvisad till det gängse språkets torftiga ordförråd att uttrycka dessa iakttagelser med, så att hon ofta måste använda ett och samma ord för flera begrepp (i flera betydelser). Grupper av mer utvecklade människor, som har en gemensam och delad djupare erfarenhet av mental och högre verklighet, skapar sig därför ett eget språk, en egen terminologi.

³Från medvetenhetens synpunkt betraktat är förmågan att abstrahera den viktigaste med språket sammanhängande förmågan. Ordet "abstrahera" kommer av latinets *abstraho*, vilket ordagrant betyder "jag drar bort, jag drar ifrån" men i detta sammanhang bäst översätts med "jag bortser från". Vad som menas därmed är den förmåga som allmänt finns hos medvetenhetsfunktionerna – såväl sinnes-, som känslö- och tankefunktionerna – att vid betraktande av verklighetselementen (yttre och inre "saker") bortse från nästan alla detaljer för att i stället taga fasta på några få kännetecken (vilka filosoferna kallat "de väsentliga bestämningarna").

⁴Det är viktigt förstå att abstraherandet sker i en process, som finns i många ordningar eller

omfattar många nivåer. Exempelvis gör sinnesfunktionerna en första abstraktion av, låt säga, en bestämd kaffekopp, nämligen Nisses kaffekopp i lunchrummet. Av de oräkneliga detaljer, som denna kaffekopp äger, bortser vårt medvetande från nästan alla, när det konstaterar: "Nisses kaffekopp" och därmed skiljer den från exempelvis Lisas kaffekopp, som står bredvid. Vårt medvetande urskiljer endast de detaljer som är intressanta för oss, när vi ska avgöra vilken kaffekopp av flera möjliga det är. Detta kallar vi "abstraktion av första ordningen eller "abstraktion på lägsta nivå". Det är ett begrepp på grundval av upplevd konkret verklighet, kallas därför "konkret begrepp". Abstraktioner av andra ordningen är abstraktioner av första ordningens abstraktioner. Sådana erhåller vi återigen genom att bortse från detaljer, nämligen till exempel dem som skiljer Nisses kaffekopp från Lisas. "Kaffekopp" rätt och slätt är alltså en abstraktion av andra ordningen. Redan på denna, den andra nivån har medvetandet i någon mån avlägsnat sig från den fysiska verkligheten och närmat sig den mentala verkligheten. (Här skulle behövas en närmare förklaring av allmänbegrepp, innehåll och omfång, liksom av striden mellan nominalism och realism, men utrymmet medger tyvärr inte detta.) Begreppet "kaffekopp" är alltså mer abstrakt än begreppet "Nisses kaffekopp". En abstraktion av tredje ordningen vore till exempel "dryckeskärl", ty för att bilda detta begrepp har man behövt bortse också från de detaljer som alla kaffekoppar har gemensamt, såsom exempelvis en viss form eller ungefärlig storlek, för att uteslutande koncentrera sig på funktionen. Det är ett ännu mer abstrakt begrepp, som också ger oss ett exempel på de högre abstraktionernas karaktär att alltmer bortse från formen till förmån för funktionen och ändamålet. De allt högre abstraktionsnivåerna möjliggör i själva verket tänkande om och förståelse för frågor om hur och varför och banar på detta sätt väg för högre medvetenhet och insikt. Men också de lägre abstraktionsnivåerna gör det möjligt för oss att känna igen saker och att bilda allmänna begrepp.

⁵Även djuren abstraherar. Men djurens abstraherande kännetecknas väsentligen av att det går endast några få steg. Hunden känner igen sin "matte" bland vilka andra kvinnor som helst. Sedan abstraherar han från "matte" till "mat", "ömhet" och kanske någon nivå därutöver men sedan inte längre. "Lillhuse" igenkänner han bland alla andra pojkar. Därifrån abstraherar han till "roliga lekar" etc. och kanske ytterligare någon nivå, men sedan upphör processen.

⁶Människans abstraherande däremot har till sitt viktigaste kännetecken förmågan att obegränsat gå vidare till allt högre abstraktioner: från "bord" till "möbler", från "möbler" till "bo-hag", därifrån till "ägodelar", sedan abstraktioner av allt högre ordning. Abstraktioner av högre ordning kan göras i flera olika riktningar allt efter individens intresse, kunskap och förståelse. Här är blott ett exempel, utgående från "ägodelar". Nästa högre abstraktion kan vara bundenheten vid ägodelar, därifrån till bundenhet över huvud taget, sedan identifiering som ett hinder för medvetenheten, därifrån till det som över huvud taget står hindrande i vägen för medvetenhetsförvärvet, sedan hela ändamålet med ens egen medvetenhetsutveckling, människomonadernas utveckling, kosmosmanifestationen.

⁷Genom att passivt låta sig styras av emotionelhöljets egen aktivitet kan en individ hamna i ett ganska varaktigt tillstånd av förakt, hat eller tvivel och fastna där. Detta kan förstöra hans sinnesfrid, försämra hans relationer till andra eller möjlighet att utveckla medvetandet. Men det finns inget naturgivet i att på detta sätt fastna. Han har möjlighet att gå vidare, abstrahera. En högre abstraktion visar den lägre abstraktionens begränsning. Den högre innefattar den lägre och visar därmed implicit dess underordnade plats i den större helheten. Detta förakt, hat eller tvivel är därmed plötsligt inte längre "allt", utan det finns något större, något utanför det, något som kan betrakta det, begrunda det, värdera det, kritisera det, skratta åt det. Till och med något som var ett negativt och neddragande tillstånd – fastnat i hat eller tvivel – kan, när det abstraheras till nästa högre nivå, verka frigörande. Att hata det egna hatet betyder att upphäva det första, skadligare hatet. Att tvivla på det egna tvivlet sätter igång en process av sanningssökande, vilken kan leda fram till visshet.

⁸Här följer några ytterligare exempel på hur de högre abstraktionsnivåerna kan medföra ett vidgande, ett fördjupande, en intensifiering av medvetenheten. Utgående från begrepp eller tillstånd, som i sig redan är positiva, såsom ”kultur”, ”kunskap”, ”uppmärksamhet”, ”hänsyn”, ”kärlek” eller ”tillit”, finner vi att de på nästa abstraktionsnivå får nya och för medvetandet mycket intressanta potentialer: ”kultur av kultur” antyder ett mer avsikligt odlande av positiva värden, ”kunskap om kunskap” anger en djupare och mer medveten begrundan av kunskapens natur och ändamål, ”uppmärksamhet på uppmärksamhet” leder oss till metoder för självmedvetandets utveckling, ”hänsyn till hänsyn” blir ett aktivare sätt att förfinas och förädla oss, ”kärlek till kärlek” och ”tillit till tillit” är själva inbegreppen av det bästa i mänsklig strävan. Den som förstått detta, kan själv bygga vidare med andra exempel på olika områden.

⁹I rak motsats till de nyss omtalade tillstånden finns andra, vilka är negativa och inte kan lära oss något, till exempel oro och rädsla. Om vi abstraherar sådana till nästa nivå – oro för oro, rädsla för rädsla – hamnar vi i nästan sjukliga tillstånd. Ömkan av ömkan ligger farligt nära självömkan. Tro på tro ger fanatism. Okunnighet om okunnighet är av ett svårare slag. Det gäller alltså att urskilja vilka begrepp eller tillstånd, som kan föra oss vidare till frigörande och medvetenhetsskapande högre abstraktioner, och vilka som leder oss i motsatt riktning.

¹⁰Abstraktion betyder alltså att betraktandet av något betraktas, detta betraktande i sin tur betraktas och så vidare. När människan riktar detta flera nivåers betraktande mot sig själv, mot sin verksamhet i det yttre (rörelse- och sinnesfunktionerna) och medvetenhetsfunktionerna, känslor och tankar, i det inre, uppstår hos henne möjligheten av självmedvetenhet. Det är tack vare sin förmåga att obegränsat abstrahera till högre nivåer, som människan kan nå tillstånd av självmedvetenhet. Detta faktum är esoteriskt sett den viktigaste grunden till att det är väsentligt att förstå abstraktionsprocessen och bli mera medveten om den.